

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ
ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

LX год. од изласка
XXXVII год. непрекидног издажења

Нови Сад, мај 1988
Број 5

САДРЖАЈ

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

РЕДОВНА ГОДИШЊА СКУПШТИНА АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Боривој Јекић	Владавина права у самоуправном социјалистичком друштву
Др Никола Воргић	Савезни суд и уставне промене
Слободан Бељански	Нацрт амандмана на Устав СФРЈ и независност суда

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Др Маријана Пајванчић	Нормативизам у нацрту амандмана на Устав СФРЈ и како га отклонити
-----------------------	---

ПРИКАЗ

Др Ивица Крамарић	Др Драго Ј. Станковић: „Смисао и бесмисао шутње”
-------------------	--

ПРАВНА ПРАКСА

Грађанско право

Правилник Фонда посмртнине Адвокатске коморе Војводине

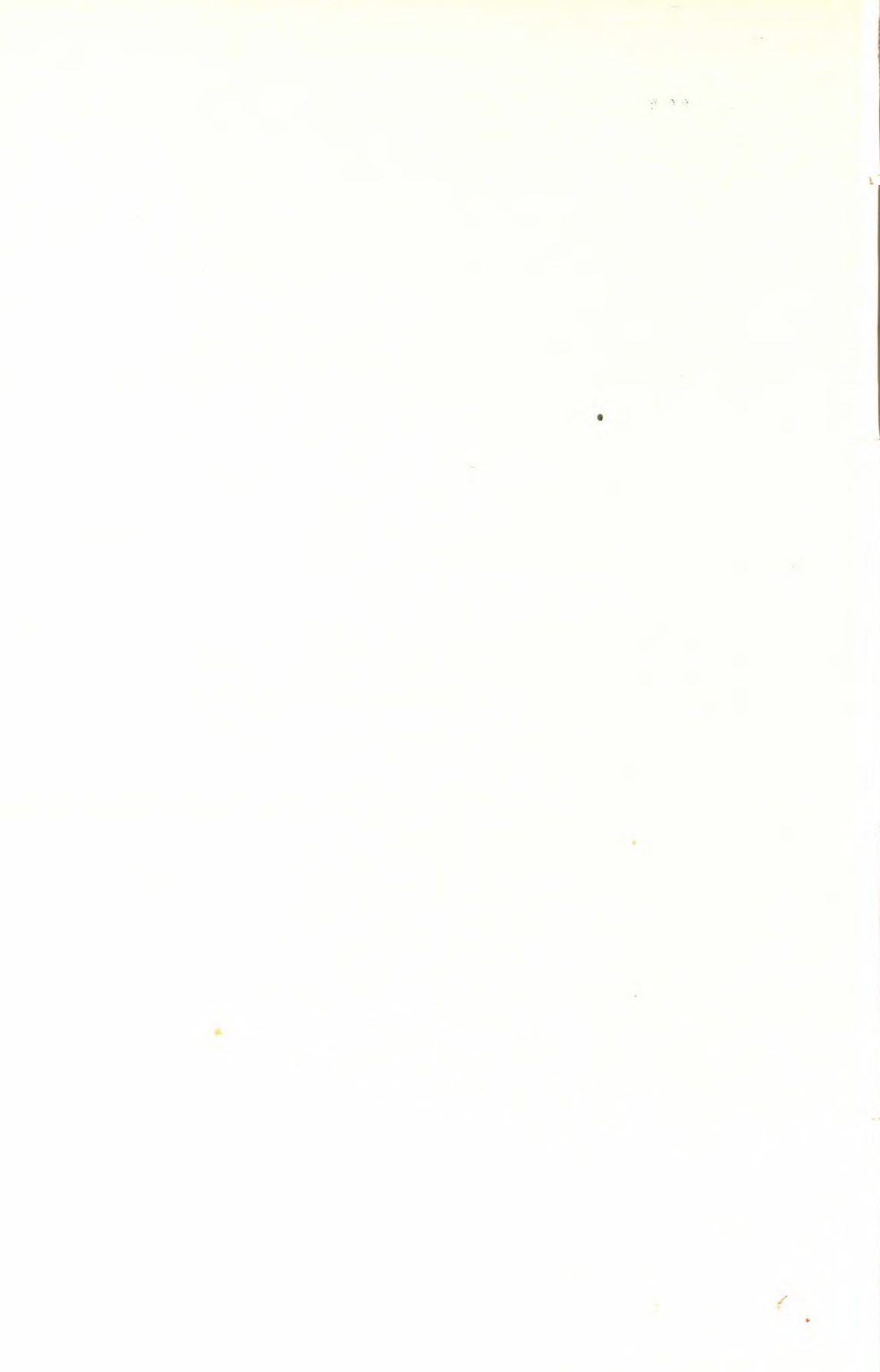
Одлука о изменама и допунама Статута Адвокатске коморе Војводине

САОПШТЕЊА

Из записника редовне годишње Скупштине АКВ

XXVIII конференција адвоката АКВ

Из седнице Управног одбора

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

ЧАСОПИС ЗА ПРАВНУ ТЕОРИЈУ И ПРАКСУ

LX год. од изласка
XXXVII год. непрекидног излажења

Нови Сад, мај 1988
Број 5

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

РЕДОВНА ГОДИШЊА СКУПШТИНА АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

У Новом Саду је 26. марта 1988. године одржана редовна годишња Скупштина Адвокатске коморе Војводине.

У првом делу Скупштине уводна излагања на тему „Расправе о нацрту амандмана на Устав СФРЈ” поднели су Боровој Јекић, председник Управног одбора Адвокатске коморе Војводине — адвокат у Новом Саду, др Никола Воргић, председник Комисије за прописе и правну праксу — адвокат у Новом Саду, и Слободан Бељански, председник Комисије за библиотеку — адвокат у Новом Саду, која због њиховог значаја и актуелности објављујемо у овом броју.

Скупштини је присуствовало 67 адвоката из свих делова САПВ који су дали пуни допринос живој, отвореној и полемичној дискусији како по проблематици уводних излагања, тако и по свим тачкама дневног реда.

Након отварања, Скупштина је започела рад избором радног председништва у саставу: Вебер Борђе — председник, адвокат у Новом Саду, Секељ Јован, адвокат у Зрењанину, Бошњак Бұра, адвокат у Сомбору, Милић Владимир, адвокат у Сремској Митровици, и Селаковић Светлана, адвокат у Новом Саду.

За овераче записника изабрани су: Бјекић Зора и Кнежевић Слободан, адвокати у Новом Саду.

На Скупштини су изнети извештаји по свим тачкама дневног реда. Прочитан је записник ванредне Скупштине од 17. 10. 1987. године, предлог завршног рачуна Адвокатске коморе Војводине за 1987. годину, извештај Комисије за преглед финансијског пословања за 1987. годину, предлог предрачуна прихода и расхода Адвокатске коморе Војводине за 1988. годину, предлог измена Статута Адвокатске коморе Војводине, предлог Правилника Фонда посмртнине Адвокатске коморе Војводине, предлог Одлуке о повећању уписнине и чланарине, као и извештај о раду на обележавању 60 година „Гласника” Адвокатске коморе Војводине.

У дискусији су учествовали: Секел Јован, адвокат у Зрењанину, Нешић Зоран, адвокат у Сремској Митровици, Варади Имре, адвокат у Зрењанину, Јекић Боривој, адвокат у Новом Саду, Бељански Слободан, адвокат у Новом Саду, Бјекић Зора, адвокат у Новом Саду, Добросављевић Милан, адвокат у Новом Саду, др Сава Грујић, адвокат у Новом Саду, Савић Сава, адвокат у Новом Саду, Радојчић Лазар, адвокат у Новом Саду, Бисалов Миодраг, адвокат у Новом Саду, Кнежевић Слободан, адвокат у Новом Саду, Гутеша Илија, адвокат у Пландишту, мр Илија Докић, адвокат у Инђији, Борјановић Мирко, адвокат у Новом Саду и др.

Редовна Скупштина је гласањем усвојила одлуке и закључке које објављујемо у овом броју.

Боривој Јекић

председник Управног одбора
Адвокатске коморе Војводине

ВЛАДАВИНА ПРАВА У САМОУПРАВНОМ СОЦИЈАЛИСТИЧКОМ ДРУШТВУ

Устав из 1974. представља наставак уставно-правне изградње наше земље, почев од одлука II АВНОЈ-а, Устава из 1946, Уставног закона из 1953, Устава 1963. и Амандмана I—VIII из 1981.

Сада расправљамо о амандманима IX—XXXVII. Ова јавна расправа представља битну фазу поступка промене Устава из 1974, која треба да буде демократска и стваралачка.

Од ове јавне дискусије се очекује да допринесе бољим решењима, на утврђеним идејним основама, и то не само у погледу понуђених амандмана, већ се очекују нови предлози и сугестије у циљу њиховог побољшања.

Устав представља основни и највиши правни акт у земљи, којим се уређују основни друштвено-политички односи, формирање и функционисање политичке власти, што значи да представља реалан поредак ствари заснован на самоуправним односима и политичким снагама у функцији друштвене својине.

Истовремено ограничава власт у односу на друштво, а нарочито у односу на интегритет човекове личности, његових елементарних људских и политичких права.

У времену у којем живимо и радимо настао је раскорак између норми које садржи Устав и њихове реализације у практичном — свакодневном животу. Сада у овој расправи, када уочавамо овај несклад, морамо утврдити какви су услови постојали и постоје да није дошло до његове доследне примене и које су то снаге и односи снага, које су спречавале да до његове реализације у многоме не дође.

Ако бисмо занемарили праксу спровођења уставних решења нужно бисмо запали у формализам и правни догматизам. Предложене промене треба да обезбеде:

- потпуније остварење одлучујуће улоге радничке класе,
- бржи развој производних снага и социјалистичких самоуправних продукционих односа,
- потпунију и ефикаснију заштиту друштвене својине,
- уважавање економских законитости,
- рационалније и ефикасније функционисање свих института система,
- потпуније остварење и ефикаснију заштиту уставног положаја радних људи и грађана у социјалистичком самоуправном друштву,
- даље јачање равноправности народа и народности уставног положаја и одговорности република и аутономних покрајина,
- кохезију и независност наше федеративне заједнице,
- смањење непотребног нормативизма у уређењу друштвених односа,
- потпуније и ефикасније остваривање уставности и законитости.

У предложеним уставним променама значајна су решења, чији је циљ да допринесу доследнијем остваривању принципа уставности и законитости, као битних начела самоуправне социјалистичке демократије и услова стабилности целокупног система самоуправљања и развоја социјалистичког хуманизма.

Уставност и законитост као принцип представља не само поштовање Устава и закона, општих аката органа и организација донетих на основу закона и у оквиру овлашћења утврђених у Уставу и закону, већ подразумева поштовање и извршавање појединачних правних аката, заснованих на закону (принцип легалитета).

Уставност и законитост је један од основних принципа југословенског уставног поретка, не само због значаја на сузбијању арбитрерности и самовоље у вршењу власти и заштите права грађана и њихове сигурности, већ и због посебног значаја за остваривање социјалистичких самоуправних односа, односно заштиту основних вредности нашег друштва као претпоставке за његов даљи развитак.

Непоштовање овог принципа значи у суштини супротстављање друштвено-политичком уређењу и политичком систему.

Овај принцип пренесен на односе у Федерацији, значи да арбитрерност и непоштовање уставног права Федерације, република и аутономних покрајина и њихових међусобних односа неминовно доводи до негирања федерализма као облика уређења, а свако непоштовање овог принципа у области самоуправних права свих субјеката самоуправљања доводи у питање реализацију система у целини.

Ако је Устав највиши правни акт у којем се у суштини разрешава однос власти са једне стране и права човека и грађанина и радног човека са друге стране, на подлози друштвене и постојећих облика својине, онда се овај принцип најочитије

проверава у пракси реализацијом слобода, права и дужности грађана.

По важећем Уставу радни човек и грађанин не представљају привесак власти, већ су активни чиниоци у процесу остваривања и развитка социјалистичких демократских односа. Њихова позиција у Уставу се ослобађа и отварају се могућности хуманизације односа што је једини и прави пут развоја социјалистичког самоуправног друштва, а самим тим и пут развитка човека, његових слобода и ослобођења његове личности.

Устав из 1974. године представља континуитет општег прогресивног развоја, јер поред класичних, људских, политичких и социјално-економских права гарантује и права која проистичу из самоуправног продукционог односа.

Познато је да се о ослобођењу личности може говорити само као о историјској категорији, јер се она може испољити и реализовати у одређеним друштвено-економским, културним и историјским условима.

Ослобођење личности је израз и резултат одређених друштвених односа и зависи од општег нивоа и степена развоја производње, технологије, нивоа културе и др. Човек се може ослободити само у оној мери у којој се развијају материјалне производне снаге и мери у којој су друштвени односи такви да човекови производи што мање буду отуђени од њега.

Ова јавна расправа представља својеврсну анализу ових услова у нашој земљи, а предложена решења у амандманима требала би да значе резултат практичне борбе свих субјеката, да грађанин и радни човек дођу у позицију да буду еманциповани и да користе права и институције непосредне демократије.

Ово даље значи да у мери овог историјског тренутка постану носиоци и субјекти свих друштвених активности.

Ово је време када су се испољиле противречности између власти и индивидуалних права, између отуђене и подруштвљене политичке власти.

Предложени амандмани и предлози који буду произишли из ових јавних расправа треба да допринесу да се догради суштина социјализма и успоставе одговарајући механизми, институције, подела функција и права, систем ограничења и обезбеђења одговарајућих обавеза и права, што би морало да доведе до поштовања у већој мери уставности и законитости, у пракси.

У социјалистичком самоуправном друштву треба и мора да постоји држава која је организована на основу поделе функција, што значи на принципима ограничавања власти, потврде права и слободних сфера активности колектива и појединаца. Ово значи да се државност у самоуправном друштву мора реализовати у сталној деетатизацији и демократизацији.

Не упуштајући се подробније у све предложене измене и допуне Устава из 1974. године, само да у датом контексту укажемо на следеће:

— Предлаже се да Федерација, ради обезбеђивања система социјалистичких самоуправних и друштвено-економских односа

и јединствених основа политичког система, у већој мери уређује односе у одређеним областима.

— У амандману XXIII се предлаже ефикаснија заштита права радних људи и грађана у поступку остваривања права пред организацијама и заједницама којима је поверено вршење јавних овлашћења.

— Тачком 5. овог амандмана предлажу се нова решења да самоуправни општи акти не могу бити у супротности са законом. Досада нису могли бити у супротности само са Савезним законом.

Уставима појединих република утврђено је да самоуправни општи акти морају бити у складу са републичким законом (што је у реду), али и са подзаконским актима (што није у реду), јер су на тај начин самоуправна права била доведена у подређени положај у односу на такозвано „државно право”. Самоуправни општи акти су практично значили извршни пропис.

— Предложеном изменом чл. 207. став 2. Устава осигурало би се да се код промене републичких, односно покрајинских Устава утврди да самоуправни општи акти не могу бити у супротности са републичким, односно покрајинским Законом, чиме би се обезбедило, на јединствен начин, место самоуправног права у правном систему.

— Тачком 6. овог амандмана допуњују се одредбе чл. 220. Устава, ради обезбеђења ефикасности и остварења судске функције и јединствених основа правосудног система у јединственом систему власти и самоуправљања.

— Савезним законом би се утврдила начела о јединственим основама образовања и састава редовних судова, чиме се обезбеђује већи степен јединства, заштите права на читавој територији земље.

— Ради јачања судске функције и начела независности судија овим амандманом се омогућује да се Савезним законом прецизирају и утврде начела која се односе на избор, односно престанак функције судије. Брисала би се одредба о морално-политичкој подобности.

— Тачком 8. амандмана допуњује се чл. 235. Устава СФРЈ. Ставом 1. овог амандмана утврђују се права и обавезе јавног тужиоца да непосредно нижем јавном тужиоцу даје обавезно упутство за његов рад. Овим се обезбеђује функционална повезаност и функционална субординација у примени закона и вршењу функције јавног тужиоца и то само у стварима у којима је надлежна Федерација, када је реч о Савезном јавном тужиоцу.

— Амандманом XXXII се допуњују одредбе чл. 281. Устава СФРЈ тако што се Савезним законом уређују само основи удруживања радних људи и грађана у друштвене организације и удружења грађана.

— Утврђује се право Федерације да уређује основе пореског система, да би се превазишле садашње знатне разлике у пореским системима република и аутономним покрајинама и на тај начин би се овим заједничким основама обезбедила равно-

правност права и дужности организација удруженог рада радних људи и грађана на јединственом југословенском тржишту.

Ова уводна реч се кретала углавном у сфери принципа владавине права у самоуправном социјализму, који значи објективно потчињавање свих друштвено-политичких односа (сукоба и односа снага и власти) једном систему норми који гарантују Устав и целокупан политичко-правни механизам, а нарочито независно судство, живо и активно јавно мњење, сигуран, свестан и слободан радни човек и слободан социјалистички грађанин.

Др Никола Воргић
адвокат у Новом Саду

САВЕЗНИ СУД И УСТАВНЕ ПРОМЕНЕ*

Тема нашег прилога у овој расправи ће бити нека питања амандмана XXXVI, везано углавном за положај и компетенције Савезног суда. Тачније, амандман XXXVI тач. 1/4. Наравно, савсим сумарно (тезе за расправу) и без претензија на дефинитивност или аподиктичност.

За анализу положаја и компетенција Савезног суда са гледишта уставних промена, с обзиром на неке контроверзе, претходно се мора, бар у главним линијама, нотирати питање да ли је Југославија федерална (савезна) држава или конфедерална (савез држава).

У садашњој расправи изражено је више мишљења која заговарају конфедералну природу Југославије. И то, како по Уставу из 1974. године, тако и по неким фактичким односима, понашању и претензијама.

Иако ово мишљење има упориште у самом Уставу (вето, консензус и др.) и његовој могућој интерпретацији, то мишљење не стоји.

Упркос извесних посебности, да се не каже специфичности у односу на класичну доктрину, Југославија је била и остала федерална (савезна) држава.

Наравно, да се у оквиру овог излагања не може улазити подробније у то питање са гледишта целине опредељујућих одредница, али се мора указати бар на неке, по нашем мишљењу, битне аргументе.

За разлику од конфедерације као организоване и, у крајњој линији, међународне заједнице, Југославија је правна заједница конституисана државним правом, као „тотални правни поредак”.

* Ауторизоване стенографске белешке са редовне годишње Скупштине Адвокатске коморе, одржане дана 26. марта 1988.

Даље: овај тотални правни поредак — федералне (савезне) нормe су адресоване свим субјектима права на њеној територији, за разлику од права конфедерације које је адресовано државама које је чине.

Подељена законодавна надлежност (по некима и „суверенитет“) није томе супротни аргумент.

Најзад, али не и последње, Југославија има једну јединствену војску („оружане снаге СФРЈ“), за разлику од конфедерације која нема своју војску, полицију и суд.

И на крају, још један аргумент у овом реду идеја.

Главна правна ознака федералне државе је постојање савезног Устава, као врха хијерархије правних аката и правне супремације савезног (тоталног) правног поретка. Разуме се, у оквиру и у складу правног система као таквог.

Остављајући по страни друге моменте и аргументе за овде браћену тезу, ако је Југославија федерална (савезна) држава, онда то подразумева бар један федерални (савезни) суд: као врх пирамиде судског система или, као највиши суд у оквиру права и дужности федерације — свеједно.

У савременом свету постоје, углавном, два типа структуре и организације судства у федералним државама.

Први је вишестепено федерално судство (САД нпр.).

Други је конципиран тако, да судови федералних јединица одлучују и у споровима по савезним прописима али, подвргнуто у крајњој инстанци (на овај или онај начин) контроли одређеног федералног суда (СССР нпр.).

И у једном и у другом систему, федерални суд (судство) обезбеђује крајњи ауторитет федералних закона и санкцију савезне нормe, као и јединство праксе у њиховој примени.

Федерално (савезно) судство покрива, при том, онај „терен“ на коме се решавају сукоби, спорови и конфликти у којима је (на посредан или непосредан начин) ангажован ауторитет савезне власти — државе (савезни устав, савезни закони, међународни уговори).

А *prima vista* изгледа да је најпотпунији и логички са највише оправдања (тежине) систем судства у федерацији онај, који подразумева постојање савезне судске власти (судови су органи државе) и судства федералних јединица, са прецизно утврђеним и разграниченим компетенцијама између њих.

Југославија припада овом типу организације судства али са извесним недоследностима (што неки зову „специфичностима“), које и отварају одређена питања уставних промена.

Наиме, према интерпретацијама сада важећег Устава, у складу са померањем уставно-правних односа на релацији федерација—републике и, полазиће од става да је република држава и самоуправна заједница у којој радни људи и грађани остварују своја суверена права, функција суђења је постављена у првом реду као суверена и оригинална функција републике.

Поближе узето, то значи да оне, поред права да организују судове, обезбеђују укупну судску заштиту права и на закону заснованих интереса, тако да се сви поступци пред судом, по правилу, коначно и правоснажно завршавају у републици односно, аутономној покрајини.

Вршење правосуђа и судски систем се тако постављено третира и интерпретира као ствар република и покрајина. И то на један искључив начин, што није принципијелно прихватљиво и одрживо, нити је у складу са федеративном структуром и карактером СФРЈ.

Не би требало да буде и није (како је речено) спорно да је СФРЈ (без обзира на постојање одређених модалитета и специфичности, као и неких конфедералних елемената и примеса) федерална (савезна) држава.

И као заједница федералних јединица и грађана, она је и држава са одређеним сувереним компетенцијама. Законодавство федерације је при том (правно узето) оригинално у односу на њена права, дужности и одговорности, утврђене Уставом СФРЈ.

У складу са тим, Југославија као савезна држава (поред законодавних и управних органа) не може да нема и своје судске органе, савезни али као судећи суд.

Ако постоји и док постоји савезно законодавство (макар и у најмањем обиму), дотле се не може доводити у питање федерална судска функција у материјалном смислу.

Без активних судских интервенција федерације, савезна норма би практично остала или може остати (што се данас и дешава) без крајњих могућности остваривања, заштите и једнаке примене на целој територији СФРЈ. И то, и у оним односима и ситуацијама које би морале да обезбеде заштиту грађана, радних и других организација јединствено, на једнак начин и под једнаким условима.

Ако је, даље, нужно да се један однос или ситуација једнако и на савезном нивоу нормативно уреди, онда је једнако потребно и нужно да се он, пред судом и у судској пракси једнако решава и разрешава, будући се тако једино може обезбедити једнака важност савезне норме.

Говорећи принципијелно у вези са тим, савезни суд треба и мора да буде судећи суд.

Без овлашћења савезног суда да одлучује (суди) о конкретним питањима кад се ради о примени савезног закона, тешко би могла да се остварује и оствари судска функција федерације, као демократско право радног човека и грађана, радних и других организација на једнаку заштиту права које гарантује Устав СФРЈ и савезни закон.

У складу са принципом да се редовно поступак правоснажно завршава у републици односно покрајини, право на обраћање (захтев) савезном суду би морало бити дато и схваћено као непосредно право странака у спору. По природи ствари ће то бити и може бити, у овом делокругу савезног суда, само

ванредно правно средство. Наравно, уз одређена ограничења у погледу основа допустивости и разлога побијања, регулисано савезним законом (ЗКП, ЗПП и др.).

Што се тиче начина одлучивања, оно је одређено положајем и функцијом савезног суда.

Ако савезни суд треба да, у првом реду, делује као суд који обезбеђује правилну примену савезног закона и, ако се пође од „републичког карактера правосуђа“, онда савезни суд може у овој области свог делокруга да има само касаторна овлашћења и да тако (судећи) доприноси нужном уједначавању судске праксе, на један реалан начин.

Преламано кроз призму ових општих напомена, нама изгледа да је одредница амандмана XXXVI тач. 1/4 (што је предмет ових излагања) неадекватна и двосмислена.

Реч је о томе да се овом одредбом амандмана сугерише да Савезни суд, између осталог, „одлучује о ванредним правним средствима, ако је то одређено савезним законом“.

Још је Маркс (*Осамнајсти пример Луја Бонапарте*) критиковао писање устава тако да „... сваки параграф Устава садржи свој сопствени горњи и доњи дом: у тексту слободу, у примедби — укидање слободе“, што се у начелу може применити и овде.

Наиме: амандман полази од тога да је право и дужност (надлежност) Савезног суда да „одлучује о ванредним правним средствима против одлука редовних и самоуправних судова“ али „ако је то одређено савезним законом“.

Каутела „ако је то одређено савезним законом“ може практично да искључи „горњи дом“ ове одреднице, имајући посебно у виду реалности респективних односа у доношењу савезних закона и принцип консензуса, па то може значити никад.

Друго, није принципијелно одрживо да реалност једног уставног права зависи (бива условљено) неизвесном вољом и ставом законодавца и да закон тако буде старији од устава.

Није у снази и функцији закона да даје визу уставним правима, што би било и апсурд и нонсенс. Погоотово у истој равни правног поретка: савезни устав и савезни закон.

Најзад, могућност и право нису исто.

Федерацији, међутим, припада (како је изнето) право да одлучује по ванредним правним средствима у свим случајевима када је повређен савезни закон у областима у којима федерација уређује одговарајуће односе.

Друго је питање да се за процесни закон резервише регулисање одређених ограничења у погледу основа допустивости (врста спора, вредност и сл.) и разлога побијања (о чему је било речи напред), али је то нешто друго.

Како се даље даде видети, подтачка 4. тачке 1. амандмана XXXVI предвиђа да Савезни суд одлучује о ванредним правним средствима „против одлука редовних и самоуправних судова“, са алтернативом да се речи „и самоуправних судова“ бришу.

Нама изгледа да ова дилема захтева извесна претходна објашњења.

Ако је суд државни орган и судовање је државна функција, онда је „самоуправни суд“ по себи једна контрадикција томе, осим ако није реч о термилошком питању, будући су термини ствар конвенције.

Самоуправно „судовање“ је резервисано, као облик поддруштвљавања државних функција у разрешавању конфликтних ситуација и стања у домену самоуправних односа на једној аутономној, самоуправној основи и од самоуправно организованих друштвених тела (мировна већа, арбитраже и др.).

Такве одлуке, у принципу, не подлежу побијању изван односне самоуправне заједнице, па ако се мисли на овај облик (вид, начин) уклањања друштвених конфликта, онда речима „и самоуправних судова“ и нема места у амандману XXXVI.

Али, ако је реч о судовима удруженог рада, онда алтернативу треба одбацити. Из више разлога.

Судови удруженог рада, тако како су сада конципирани, и нису у крајњој линији самоуправни судови у предњем смислу, већ само специјализовани судови.

Ако судове удруженог рада формирају (организују) исти органи као и редовне судове, ако инвеституру судијама (без обзира на нијансијелне разлике у процедури) дају исти органи као и судијама редовних судова, ако се финансирају из истих извора и ако им држава прописује процедуру, онда се не види шта је ту самоуправно.

Рећи, у том правцу, да је свака друштвено-политичка заједница и „социјалистичка самоуправна демократска заједница радних људи и грађана...“, јесте са гледишта расправне теме само гимнастика речи, будући то на исти начин вреди и за редовни суд.

То да судови удруженог рада расправљају и одлучују углавном „о споровима из друштвеноекономских и других самоуправних односа“ јесте само законом одређена врста спорова њихове јурисдикције, што их и чини специјализованим али судским органом, у функцији суђења (подвођење чињеница под правну норму).

Општа акта као самоуправно право (по пореклу) и извор права за суђење пред судовима удруженог рада ипак јесу и правне норме, будући им држава обезбеђује санкцију. Но, она су исто тако извор права и за редован суд, као што су и закони извор права и за суд удруженог рада.

Упркос извесних разлика и понеких специфичности (могућност судија неправника, закључци саветовања као извор права и сл.), судови удруженог рада су као такви инкорпорисани у судски систем (односно, чине један затворени али судски систем), па се и на њихове одлуке мора протегнути могућност побијања и пред савезним судом.

Устав, шта више, је изричит у ставу да се има одредити „под којим условима се одлука суда удруженог рада може побијати код редовног суда“, па тиме у идеји и код савезног суда, што се такође не може заобићи.

Ни аргумент да суд удруженог рада не одлучује у меритуму ствари, већ само поништава, не значи много. Прво, то се не односи на све захтеве који се пред суд износе (накнада штете, исплате личног дохотка). И друго: и редовни суд, као управни суд, не одлучује већ „поништава“, што га не чини мање судом.

Остаје, дакле, да се односни текст амандмана XXXVI прецизира и одбије алтернатива о којој је реч у односу на судове удруженог рада, односно њихове одлуке.

Остаје да се закључи: амандман XXXVI тач. 1/4 је већ у идеји у функцији остваривања уставности и законитости, за шта проширењем инстанције надлежности Савезног суда отвара даље и шире могућности. Наравно, уз прецизирање и корекције о којима је било речи. Без тога и пре тога би он, у садањој датости (формулацији) био и остао само још један пример фингираности промена, односно да се ствар мења тако да остане исто.

Слободан Бељански
адвокат у Новом Саду

НАЦРТ АМАНДМАНА НА УСТАВ СФРЈ И НЕЗАВИСНОСТ СУДА

Принцип независности суда прокламован је у чл. 219. Устава СФРЈ и у одговарајућим одредбама устава република и покрајина. Остварење овог принципа зависи колико од положаја суда у систему власти и прописаних дужности суда изван дужности чисте јудикације, толико и од статуса судија и услова за њихов избор.

Уставни концепт независности суда није заснован на начелу пуног одвајања власти нити је ограничен на функцију незаинтересоване нормативне егзегезе. Редовни судови укључени су у друштвену заштиту и преко своје посредне и саветодавне легислативне компетенције. Према одредби чл. 222. ст. 1. Устава СФРЈ они прате и проучавају друштвене односе и појаве од интереса за остваривање својих функција и дају скупштинама, другим државним органима и самоуправним организацијама и заједницама предлоге за спречавање друштвено опасних и штетних појава и за учвршћивање законитости, друштвене одговорности и социјалистичког морала. Иако се ради о овлашћењу ма делиберативног типа уочљиво је да сукобљавање догматског и критичког поимања закона од стране истог суда у истом тренутку може да ремети објективну примену позитивног права. С друге стране, редовни судови нису изузети из свеобухватне номенклатуре државних органа, који су према деветом основном начелу Устава СФРЈ, позвани да својом целокупном делатношћу доприносе остварењу темељних политичких циљева. Ако ауторитет политичке идеје наткриљује ауторитет закона, изван обима у коме је политичка идеја уграђена у закон, тада самостално и паралелно дејство тог ауторитета, често персонализованог кроз групне интересе и сведеног на краткотрајне курсеве и заокрете, непосредно угрожава и независност суда и законитост. Најдиректније средство идеолошке имплементације ипак је постигнуто у захтеву да судије, поред стручне способности

и независности у суђењу, морају да испуне и услов „морално-политичке подобности” (чл. 230. ст. 2. Устава СФРЈ). Овај услов до сада је одолевао бројним приговорима, како онима да је супротан уставном праву по коме су свако радно место и функција доступни сваком грађанину под једнаким условима (чл. 160. ст. 3. Устава СФРЈ), тако и онима да је неко ко јесте политички подобан или апсолутно прилагођен политичким захтевима, често не може бити апсолутно независан пред захтевима права и морала. Осим тога „морално-политичка подобност” практично је поистовећивана са чланством у Савезу комуниста, што је на судијску функцију посредно могло да пренесе правила унутарпартијске дисциплине, демократског централизма и нарочите мисије у друштву, преко које је политички примат Савеза комуниста конституисан као уставна категорија (основно начело VIII алинеја 1. и 2. Устава СФРЈ).

У нацрту амандмана XXIII тач. 7. предвиђено је да се у чл. 230. ст. 2. Устава СФРЈ задржи само појам „подобност”, а да се његов досадашњи *predicatum* — „морално-политичка” — брише. Појам „подобност”, по свему судећи, требало би да буде ближе одређен савезним законом, којим би била утврђена начела о образовању и саставу редовних судова и начела о избору и престанку функције судија (нацрт амандмана XXIII тач. 6). Треба напоменути да, иако устави овај критеријум сада прописују на идентичан начин (Устав САПВ уместо „подобност” употребљава израз „квалитети”), закони о редовним судовима не показују доследност ни међусобно ни у односу на сопствене уставе. Појам „морално-политичка подобност” задржали су Закон о Савезном суду и закони о редовним судовима СР Хрватске, СР Македоније, СР Словеније, СР Србије и САП Косова (последња два уместо „подобност” — „квалитети”). Закон о редовним судовима СР Босне и Херцеговине овај појам замењује описним и ширим условом, који је ближи тзв. неафективној лојалности, а означен је као залагање за развијање социјалистичких самоуправних односа. Законом о изменама и допунама Закона о редовним судовима СР Црне Горе услов морално-политичке подобности потпуно је изостављен (чл. 8, у Сл. л. СР ЦГ бр. 41/82), мада га Устав ове републике и даље садржи. Залагање за уједначавање критеријума свакако представља корисну иницијативу.

Предложена промена, међутим, указује на нове проблеме. Није довољно јасно због чега, уместо да их сам утврди, Устав СФРЈ преноси на савезни закон начела о образовању и саставу редовних судова и начела о избору и престанку функције судија. Поред тога, напредак остварен изостављањем политичких атрибуција био би доведен у питање изостављањем и оних моралних. Подобност моралне врсте управо се истиче као узорно мерило свих децизионих тела која претендују на непристрасност и независност. Тако, на пример, за чланове Комитета за људска права УН бирају се личности „високих моралних особина и признате упућености”, за чланове Европског суда за права чо-

века изискује се „високи углед”, а један од главних циљева образовања Уједињене нације виде у стицању моралних одлика и привржености идеалима слободе, достојанства и равноправности. И до независности суда долази се преко моралних вредности; независност је *post hoc* и *propter hoc* свега што представља моралност. Изоловање појма „подобност”, његово нагло „отварање” и формална сепарација од моралног садржаја могли би да послуже као погодно средство за арбитрерну контролу, која се углавном покрива маском идеолошког оправдања. Све би то могло још изразитије да фаворизује политички интерес, али, не у мањој мери, и сасвим субјективни интерес оних који располажу актуелном политичком моћи. Не треба заборавити да у етимолошкој основи појма „подобност” стоји и подложност утицају и деловању, због чега, за разлику од моралне, политичка компонента јесте оно што тај појам имплицира. Без моралне компоненте, а са имплицираном политичком, уместо општег осећаја за *одговорност* и *дужност* у складу са сопственом савешћу и са законом, имали бисмо само појединачну везаност за *некога* или за *нешто*. На тај начин услови за избор у судијско звање могли би још непосредније бити упућени на оне опште клаузуле које неправну вољу субординирају суду и закону. Предложена промена, дакле, не решава кључни проблем независности суда.

Стварни корак напред ка остварењу принципа судске независности био би учињен увођењем сталности уместо реизборности судија, потпуним изостављањем појма „морално-политичка подобност” и његовом заменом појмом „високе моралне особине” или „морална подобност”, поверавањем избора и разрешења судија Општинских-Основних судова републичким и и покрајинским скупштинама, издвајањем Општинских-Основних судова из буџетских располагања општина, искључењем свих видова вансудског надзора и усмеравања у суђењу, деполитизацијом функције суђења и наглашенијим раздвајањем политичког, законодавног, административног и судског апарата.

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Др Маријана Пајванчић
професор Правног факултета у Н. Саду

НОРМАТИВИЗАМ У НАЦРТУ АМАНДМАНА НА УСТАВ СФРЈ И КАКО ГА ОТКЛОНИТИ

У току је рад на променама Устава СФРЈ и устава социјалистичких република и социјалистичких аутономних покрајина. То је осма по реду уставна промена за протеклих четрдесет година што говори о динамичности уставног развоја у нас. Променама у уставном систему осигурава се континуитет револуције и уставно-правног развоја који је заснован на Основним начелима Устава СФРЈ. Приближно трећина уставних норми обухваћена је променама које се садржински односе на: систем друштвено-економских односа,¹ јединствене основе политичког система социјалистичког самоуправљања, односе у федерацији и уставност и законитост. По карактеру, домаћају и значају издвајају се промене у друштвено-економским односима, које су праћене променама у остале три области.

У области друштвено-економских односа промене се крећу на следећим основним правцима:

— уграђивање елемената реалне економије, институционалних и правних предпоставки за робну привреду и реализацију принципа да удружени радници деле судбину дохотка оствареног на тржишту;

— остварења институционално-правних предпоставки за реализацију концепције минулог рада као права радника да одлучују о свом вишку рада, да га удружују и учествују у расподели новоствореног дохотка по основу удруживања средстава;

— осигуравања веће укупне самосталности удруженог рада у привређивању и одлучивању о стицању и расподели дохотка;

— подстицања равноправних облика удруживања рада и средстава и сл.

¹ Приближно половина уставних амандмана уређују систем друштвено-економских односа.

Најкрупније промене у области јединствених основа политичког система социјалистичког самоуправљања усмерене су на:

- демократизацију целине процеса доношења самоуправних и делегатских одлука;

- рационализацију самоуправног организовања и самоуправног одлучивања у основним самоуправним организацијама и заједницама;

- демократизацију и рационализацију (поједностављивање) изборног система у целине изборних процеса.

Односи у федерацији мењају се на следећим основним правцима:

- прецизирања непосредне сарадње република и аутономних покрајина у остваривању заједничких интереса у федерацији;

- утврђивање нових елемената основа јединственог југословенског тржишта;

- јединственог и ефикасног извршавања савезних прописа како оних за чије су извршавање одговорни органи федерације тако и оних за чије су извршавање одговорни органи у републикама и аутономним покрајинама;

- доградње и прецизирања одредаба Устава СФРЈ о правима и дужностима федерације;

- јачања улоге и утицаја удруженог рада и социјалистичких субјективних снага на одлучивање у Скупштини СФРЈ;

- обезбеђивања ширег друштвеног утицаја у поступку кандидовања чланова Председништва СФРЈ; и др.

Коначно променама у домену уставности и законитости настоји се осигурати:

- целином доследнија заштита друштвене својине и самоуправљања;

- подпуније и ефикасније остваривање заштите појединачних права радних људи и грађана;

- ефикаснија заштита равноправног положаја субјеката на јединственом југословенском тржишту;

- осигуравање доследне и јединствене примене савезних закона;

- надлежност Савезног суда у обезбеђивању јединствене заштите одређених односа особито код оних савезних закона за чије су извршење одговорни савезни органи, као и овлашћења Савезног јавног тужиоца у вези са тим;

- прецизније изражавање дејства и последица одлука Уставног суда Југославије и проширење његове надлежности.

Целином посматрано, пред уставотворцем је био и задатак да се функционисање свих института друштвено-економског и политичког система учини рационалнијим и ефикаснијим² и у том склопу смањи и претерани нормативизам. На те циљеве

² Видети Предлог Председништва СФРЈ да се приступи променама Устава СФРЈ.

ослоњен је и захтев за демократизацијом самоуправног и делегатског одлучивања. Другим речима и сам уставотворац је требало да отклони из устава оне елементе који су подстицали претерани нормативизам и водили формализацији самоуправног и делегатског одлучивања. Ово питање, на које се у јавној расправи о уставним променама скреће пажња, покушаћемо шире да осветлимо, анализирајући предложене Амандмане на Устав СФРЈ. Настојаћемо да одговоримо и на питање одкуда хипертрофија нормативизма, шта му је узрок и какве су му последице?

Већ сама чињеница да су се ова питања наша међу разлозима за промену Устава СФРЈ те су, отуда рационализација и смањивање претераног нормативизма назначени и међу циљевима уставних промена, говори о значају који је иницијатор уставних промена поклонио овим питањима.

То је разумљиво јер је хипертрофија нормативизма и сама један од појавних облика и израза етатизма. Етатизација самоуправног продукционог односа као израз кризе етатистичког начина производње, препрека је развоју самоуправљања; већој самосталности удруженог рада и на њој заснованој одговорности самоуправљача за продуктивно коришћење друштвених средстава и одлуке које доносе; и ослобађању иницијативе самоуправљача. Ако је основни разлог због којег се приступа променама Устава СФРЈ ослобађање самоуправљања од државног загрљаја и на то ослоњен „бржи развој производних снага и социјалистичких самоуправних продукционих односа, потпуније остваривање друштвеног положаја удруженог рада, уважавање економских законитости и функционисања јединственог југословенског тржишта”,³ онда је смањивање претераног нормативизма у друштвено-економском и политичком систему, несумњиво једно од средстава да се то оствари. Отуда нам се чини суштински важним разматрање питања колико је уставотворац респектовао овај захтев и колико је у томе био успешан.

И сама појава хипертрофије нормативизма није једнозначна. Она се јавља у различитим видовима, а неки њени карактеристични облици испољавања су: делегирање законодавне надлежности којим и сам устав подстиче даље законодавно уређивање друштвених односа које сам није уредио; превелик број прописа и норми; казуистички карактер норми који природно води у честе измене прописа; преузимање истоветних норми у акте различите правне природе, правног дејства и место у хијерархији правних прописа што нарушава односе у правном систему; неразумљив језик прописа и сл.

Мноштво правних прописа и правних норми није, само по себи, гаранција поштовања права и брана волунтаризму. Напротив, искуство нас уверава да је непоштовање права таквих размера да озбиљно доводи у питање принципе уставности и зако-

³ Видети предлог Председништва СФРЈ да се приступи променама Устава СФРЈ.

нитости што говори о томе да количина прописа не осигурава и њихов квалитет и на томе заснован ауторитет. Уместо изражавања суштине и карактера основних друштвених односа и осигуравања поузданих и ефикасних механизма њихове заштите, нормама (посебно уставним) казуистичког карактера „прописују” се друштвени односи. Тежиште активности државе усмерено је, дакле, на прописивање друштвених односа и понашања, а не на њихову заштиту. Држава је закупљена „произвођењем” норми а не њиховом заштитом те се јаз између норме и стварности све више шири. На подручју на којем су сувишне државне су функције у експанзији, а тамо где би их требало бити показују инсуфицијенцију. Наведени процеси говоре о нужности преумеравања улоге државе са подручја нормисања самоуправљања на његову заштиту. Пререгулисаност друштвених односа, пренормираност самоуправљања говори нам да је оно још увек у чврстом загрљају државе која оставља мало простора одлучивању самоуправљача. Самоуправљање није првенствено и само организациона шема система институција, органа и њихове надлежности, прописаних односа међу њима. Самоуправљање је друштвени однос који представља самоуправљачку активност, њихову иницијативу као и ефикасну и поуздану заштиту самоуправних односа.

У нашем правном систему све је распрострањенија појава преузимања истоврсних норми у правне акте различите правне снаге, дејства и места у хијерархији правних прописа што озбиљно дерогира неке од темељних принципа на којима почивају односи унутар правног система, и који утичу на његову конзистентност и стабилност. Отуда нам се чини значајним преиспитивање, данас преовлађујућег, становишта наше правне науке да је у питању целисходност (односно нецелисходност) таквог поступања. Бројни су аргументи који говоре у прилог становишту да је овде првенствено у питању неуставност и незаконитост.

Све озбиљније поставља се као проблем и неразумљив језик уставотвораца и законодаваца због којег су чести захтеви за краћим прописима чија садржина се саопштава јасним језиком, јер је познавање прописа предпоставка њихове примене.

Процеси чије су неке карактеристичне тенденције назначене најављују и нека суштинска питања, пре свега о класном обележју тих процеса и њиховом смеру. Самоуправљач и радни човек све мање је у таквим околностима, у позицији да спозна своју улогу у друштву, особито да се изрази као активни субјект који одлучује о целини односа друштвене репродукције, непосредно носи политичку власт и управља друштвеним пословима. У обиљу норми, њиховим честим изменама и казуистичком карактеру све је мање јасно распознатљив основни класни интерес радника и самоуправљача. Сужавају се простори његовом изражавању, а шире могућности управљања „у име класе”. Правни систем губи своју основну социјалну функцију — изражавање, обезбеђивање и заштита класног интереса —

и претвара се у моћно средство у рукама бирократије за јачање њене моћи и друштвеног утицаја.

Све то упућује на потребу критичког преиспитивања ових појава и њихових последица управо у ово време у којем тече јавна расправа о променама у Уставном систему. Другим речима морамо се упитати колико су предложене уставне промене респективне, нужност отклањања претераног нормативизма и колико је захтев који је у том погледу био пред уставотворцем садржан у нацрту Амандмана на Устав СФРЈ?

Увид у нацрт Уставних амандмана показује да предложене промене нису респектовале захтеве за смањивањем претераног нормативизма. Осмотримо то на неким карактеристичним примерима.

Крупне промене предложене су у области друштвено-економских односа. Оне суштински захватају и основни продукциони однос, својинске облике и самоуправљање, са тежњом да ослободе простор даљем развоју самоуправљања и стваралачкој иницијативи самоуправљача. Приметно је, међутим, да уставни амандмани у бројним питањима делегирају надлежност законодавцу (упућујући више од шездесет пута на законодавно уређивање одређених питања). То је посебно присутно у амандманима којима се уређују продукциони односи (приближно трећина оваквог делегирања је у тим амандманима).

Законодавцу се делегира уређивање следећих питања:

— услови и начин престанка радног односа раднику који несавесно и неуспешно испуњава своје обавезе (Амандман IX тачка 3. став 2).

— одређивање привредних делатности у којима деловање законитости тржишта није једини основ усклађивања рада и потреба и вредновања резултата рада (Амандман IX тачка 6. став 3);

— коришћење (начин и примена) дела дохотка који је резултат рада у изузетно повољним приходним условима или пак у изузетно повољним условима створеним положајем и местом рада (Амандман IX тачка 8. став 1);

— критеријуми, акти и радње којима је организација удруженог рада стекла део дохотка који је остварен у изузетним погодностима у стицању дохода на тржишту када он није резултат веће продуктивности рада, нових технологија, иновација и стваралаштвом и радом створених вредности (Амандман IX тачка 8. став 2);

— привремено ограничење располагања радника у ООУР делом средстава друштвене репродукције или обавеза удруживања дела тих средстава под условима утврђеним уставом (Амандман IX тачка 10. став 1);

— право ООУР на повраћај обавезно удружених средстава и накнаду за њихово коришћење (Амандман IX тачка 10. став 3);

— облици одговорности ООУР за обавезе радне организације у чијем је саставу (Амандман IX тачка 11. став 3);

— начела међусобних права, обавеза и одговорности у остваривању заједничког доходака (Амандман IX тачка 12. став 3);

— прикупљање новчаних и других средстава грађана од стране организација удруженог рада ради проширивања материјалне основе рада као и права која се стичу по основи коришћења тих средстава (Амандман IX тачка 13. став 1);

— права грађана да улажу новчана и друга средства у организацију удруженог рада, да остваре повраћај њихове вредности, накнаду за коришћење средстава, сnose заједнички ризик пословања, као и да утичу на одлучивање о одређеним пословима у вези са коришћењем уложених средстава (Амандман IX тачка 13. став 2);

— начин издавања хартија од вредности од стране организација удруженог рада грађанима за прикупљена или уложена средства (Амандман IX тачка 13. став 3);

— утврђивање делатности у којима се када то захтева посебни друштвени интерес не могу образовати привремене или трајне радне заједнице радних људи ради њиховог обављања (Амандман IX тачка 15. став 2);

— услови и начин под којима радни људи и грађани могу основати радну организацију (Амандман X тачка 2. став 8);

— оснивање радне организације од стране грађанских лица (Амандман X тачка 2. став 9);

— услови оснивања, материјално-финансијског пословања и уређивања одређених односа у раду и пословању за мање организације удруженог рада (Амандман X тачка 4);

— услови и начин обавезног удруживања великих система (електропривреда, железница, ПТТ), основи организовања у њима, основи њиховог функционисања и јединство самоуправних друштвено-економских односа у њима (Амандман X тачка 5. став 4);

— услови и начин обезбеђивања технолошког јединства процеса рада и облици организовања на целој територији СФРЈ и у другим областима у којима то захтева технолошко јединство система и када је то од интереса за целу земљу (Амандман X тачка 5. став 5);

— начин на који сарађују и договарају се организације удруженог рада које се баве пословима промета роба и услуга са СИЗ, месним заједницама и организацијама потрошача у пословима од заједничког интереса (Амандман X тачка 6. став 2);

— међусобни односи оснивача банке, управљање банком и пословање банке (Амандман XI став 8);

— оснивање и престанак банке (Амандман XI став 9);

— услови под којима страна лица могу улагати своја средства у организацију удруженог рада (Амандман XII тачка 1. став 1);

— услови под којима страном лице заједно са организацијом удруженог рада може основати: радну организацију (Амандман XII тачка 1 став 2 под а); предузеће у одређеној царинској или слободној зони (Амандман XII тачка 1. став 2. под б);

— услови под којима страно лице заједно са банком може основати финансијску организацију (Амандман XII тачка 1. став 2. под ц);

— услови под којима страно лице може основати предузеће у одређеној царинској или слободној зони (Амандман XII тачка 1. став 2, под д);

— услови под којима страно лице може остварити производну кооперацију и друге облике трајније сарадње (Амандман XII тачка 1. став 2. под е);

— услови и начин оснивања, пословања и престанка организације у чијем оснивању учествује или је пак оснива страно лице (Амандман XII тачка 1. став 3);

— права, обавезе и одговорности организације удруженог рада коју оснива или учествује у њеном оснивању страно лице (Амандман XII тачка 1. став 3. in line);

— права, обавезе и одговорности страног лица у организацији удруженог рада, односно банци која се односе на одлучивање о заједничким пословима; учешће у заједничком дохотку, сношењу разлика из заједничког пословања и друга међусобна права, обавезе и одговорности која се у складу са законом уређују уговором (Амандман XII тачка 2. став 1);

— права радника у предузећу у одређеној царинској или слободној зони у складу са колективним уговором сагласно савезном закону (Амандман XII тачка 3. став 2);

— оснивање уговорне организације удруженог рада у остваривање права у њој у складу са савезним законом (Амандман XII тачка 4).

Анализа наведена четири амандмана на Устав СФРЈ (IX, X, XI и XII) показује да се законодавцу било савезном, републичком или покрајинском уставном нормом непосредно делегира тридесетак група питања (области) које обухватају знатно више посебних питања, са циљем да се сва та подручја и питања уреде законима. Приметно је такође, да делегирајући ова питања на изведену правну регулативу (у коју несумњиво спадају и закони, али и други правни и самоуправни прописи) уставотворац преферира законодавство. Готово је симболичан број оних питања чије уређивање устав делегира самоуправљачима⁴ да их уређују самостално самоуправним актима (најчешће самоуправним споразумима), самоуправним актима донетим на основу закона или пак и самоуправним актима и законима.

Примери које смо изнели као илустрацију говоре да ни сам уставотворац није успео да се издигне изнад бирократске илузије о свемоћи права, већ да и сам, својом активношћу подстиче нормативизам који и даље снажи улогу државе у нормирању друштвених односа.

Све то говори да је неопходно рад на уставним променама усмерити на критичко преиспитивање регулативних функција

⁴ Приближно десетак области делегира се на уређивање самоуправним прописима.

државе са циљем преусмеравања њене улоге из подручја нормирања и прописивања самоуправљања и друштвених односа на подручје њихове заштите.

То предпоставља преиспитивање сваког појединачног упућивања на законодавну регулативу у садржају предложених амандмана са циљем да се она сузи, сведе на неопходну меру и прошире знатније простори (области) самоуправном уређивању друштвених односа, дакле, непосредној активности самоуправљача. Поред тога преиспитивање би се могло извршити с обзиром на:

- карактер односа чије се уређивање делегира законодавцу с обзиром на упозоравајућу чињеницу да су она најчешћа управо у амандманима који уређују продукционе односе, што је супротно основном захтеву уставних промена за већом самосталношћу привредних субјеката и самоуправном иницијативом субјеката привређивања;

- врсту закона на које амандмани упућују (савезни, републички односно покрајински закон);

- обим и могући садржај закона (уређивање односа, услова или пак начина и поступака), дакле, с обзиром на карактер норми (материјалне или пак процесне норме).

Поред тога, правна наука и правна струка могу дати свој допринос темељитијој анализи казуистичких норми у уставу да се бројним нормама таквог карактера које сада садржи устав нађе место у правним прописима којима оне, својом природом и садржајем припадају, а са циљем осигуравања конзистентности и сигурности унутар правног система.

ПРИКАЗ

ДР ДРАГО Ј. СТАНКОВИЋ: „СМИСАО И БЕСМИСАО ШУТЊЕ”

Загреб, 1988, стр. 338 — Издавач: „ГЛОБУС”

I

У нашој земљи, преко средстава јавног информисања, унатраг неколико година, све је више написа у којима се обрађа посебна пажња на различите феномене шутње. Из хемеротеке писца овог осврта издавајмо само два таква карактеристична написа. Један се појавио у загребачком тједнику *Данас* (број 227, од 24. 06. 1986. — стр. 61—63) под насловом: *Закон против шутње* и наднасловом: *Поуке Чернобила од новинара Марија Профаце*. Поред осталих ствари, у томе чланку сазнајемо невјеројатан и језив податак о томе, да је још 1964. године у нас забиљежена радиоактивност већег степена (као последица америчких и совјетских атомских покуса у атмосфери) него што је то било послије хаварије на чернобилској атомској централи, а тај податак у нашу је јавност продор тек 22 године од тог догађаја. У другоме чланку, у истоме тједнику, Славенка Дракулић: *Перестројка као покајање* (*Данас* од 09. 02. 1988. године — стр. 33—36) интервјуисала је грузијског филмског режисера Тенгиза Абуладзеа, који једног тренутка у томе интервјуу дословно каже: „Кад друштво болује, треба га лијечити. Шутњом се болест не лијечи: о њој треба викати.”

За разлику од мало прије описаних ситуација у друштву, и код појединаца постоје и ситуације кад човјек племенитост своје нарави испољава искључиво уз помоћ шутње. Који су мотиви једног и другог

људског понашања, какав је смисао и бесмисао таквог понашања и сл. одговоре на таква питања наћи ћемо у недавно изашлој књизи др Драге Ј. Станковића, кроз чији се садржај описују појавни облици шутње, као и његово тумачење тог људског феномена.

Књига *Смисао и бесмисао шутње* представља јединствену, оригиналну и актуалну књигу не само у југославенској већ и у страној публицистици. Ради се дакле о врло деликатном и сложеном проблему односно феномену о којему до сада не постоји нити један монографски рад у којем би се тежило свеобухватној обради овог поливалентног дијалектичког феномена — којег називамо *шутња*.

Ако је говор језик којим се изражава разумијевање свијета, манифестација властитих мисли и осјећаја те разумијевања људског бића, људске вербалне и интелектуалне комуникације, онда је шутња у сваком случају негација свега тога у исти мах.

На преко три стотине страница текста ове вриједне студије, аутор нам презентира велико богатство појавних облика шутње, откривајући нам тиме цијели један непознати свијет људског понашања. Један феномен којем, скоро да и нема краја. Бројни су и веома различити мотиви шутње, а увијек у овисности од повијесног тренутка, увјета живота и рада, карактера власти: облика владавине, облика политичког режима, државног уређења и државне власти (фашизма, стаљинизма,

диктатуре, демократије, монархије, тираније и слично), културе друштва и појединаца, обичаја, друштвеног положаја појединца и мјеста у процесу рада или карактера функције коју одређена особа обавља. Шутња има своју развојну линију и мијења свој карактер овисно од бројних фактора: нема исти карактер данас какав је имала тијеком повијести почев од цара Хамурабија све до данашњег времена, када се рецимо и у дипломатији толико шуте и прикривају праве намјере и циљеви.

У етичком смислу, колика је разлика једног издајника од шутње једног револуционара, једног истинског самоуправљача од полтрона, невиног дјетета или смјерне дјевојке од прорачунљивог манифестирања шутње једног шпекуланта и homo duplexa, triplexa и сл. Све се то може наћи у овој књизи, која је веома солидно захватила ову проблематику и то не само теоретски. Аутор се је ухватио у коштац с овим сложеним проблемом и на једном мјесту донио много занимљивих опсервација, судбина, случајева, проблема, дилема итд., саставивши своју монографију веома занимљивог садржаја те несумњиве знанствене и литерарне вриједности. Књига није написана с циљем само да нас забави, већ да нас обавијести, подсјети, поучи, укаже и упозори на свијет око нас и у нама самим.

У композицијском смислу, књига је гледе систематике подијељена на пет дијелова, који сваки за себе представља засебну цјелину, али се свих пет дијелова композицијски хармонично уклапају у јединствену цјелину и знанствену кохеренцију.

II

У првом дијелу књиге аутор обрађује опће и посебне појавне облике шутње од старе индијске и кинеске филозофије, преко грчке сколастике па до модерне филозофије егзистенцијализма, затим шутње у религији (значење шутње у њој, шутња као акт аскезе, као акт окајања гријеха итд.), те појавне облике шутње у литератури, а за нас врло значајне тематске цјелине које се односе на појавне облике и мотиве шутње у друштву, те у идеологији и политици. Потресна су

излагања о појавним облицима шутње из страха од посљедица у вези с чим цитирамо као карактеристичан примјер слиједеће: „У совјетском друштву услјед завођења сталинских метода владавине, људи су се уздржавали да било шта критички кажу на рачун власти и политике, јер их је то могло скупо коштати. Свако је свакога сумњичио. На свим подручјима друштвеног живота: привреди, науци, култури и сл. страх међу људима је кочио сваки стваралачки напор и иницијативу. Људи су се трудили да остану по страни од евентуалних захвата њихове личности од стране органа НКВД-а. Вријеме „достојно“ тоталне шутње и трпљења, како би се спасио голи живот и сачувало људско достојанство. У таквој клими и најближи сурадници Стаљина били су из особних разлога мотивирани да о свему шуте. Тако је ишло све док није дошло до чувеног „тајног реферата“ Никите Хрушчова“ (стр. 19). Нити наше друштво није било поштеђено од таквих феномена, кад је било паметније шутјети него говорити, с каквом се праксом раскинуло на чувеном Брионском пленуму ЦК СКЈ 1966. године. Међутим, иако је у нашем друштву достигнута висока разна хуманости и демократичности, евидентна је појава да многи наши грађани највишим партијским или државним органима упућују анонимна писма или представке (жалбе, молбе и пријаве). Писац у цијелости оправдано подвргава критици ове људске творевине, сматрајући да то раде обично „личности које немају смјелости да се јаве у јавности, да ступе на друштвену позорницу отворено и аргументирано у вези питања која их тиште или интересирају“. Зашто и колико шуте комунисти?, да ли је у социјализму шутња злато?, те неспојивост шутње с функцијом штампе, само су неке од подтема у оквиру овог првог дијела, који својим атрактивним садржајем и критичким погледима аутора могу побудити највећу позорност сваког читаатеља, при чему писац све такве појаве вреднује из марксистичког погледа на живот и свијет.

Други дио књиге односи се на тему: *Шутња и морал*. У склопу овог дијела, писац је у двије подтеме разлучио ситуације у којима

је шутња у складу са социјалистичким друштвеним моралом и ситуације које нису у складу с моралом социјалистичког друштва. У прву подтему сврстао је, међу осталим, шутњу илегалца комуниста пред непријатељем, шутњу лијечника о карактеру болести, шутњу одвјетника о ономе што је сазнао од своје странке, шутњу као брану задирања у интиму човјека, шутњу као одговор клеветнику итд. У другу подтему сврстао је шутњу полтрона, шутњу *homo duplexa*, шутњу опортунисте, шутњу завјереника терористе, шутњу контрареволуционара у лику националиста и иредентиста, шутњу због нечисте савјести, шутњу свједока пред правосудним органима, те шутњу и штампу. Будући да свако људско дјеловање и понашање може представљати предмет оцјене и самооцјене, у смислу процјене да ли је у њима садржано добро или неко зло, у вези с чим се може казати да је људска шутња видљива компонента људског карактера или савјести, која може бити високо племенита, или пак, ниска и нечиста, о чему суд доноси друштво а не појединац. Иначе, унапријед се не може ништа казати о некој шутњи све док се она не манифестира у конкретном облику овисно од ситуације, тек тада може се казати за њеног „носиоца да је: херој, мудрац, аскет, стидљивко, опортуниста, *homo duplex*, полтрон, лицемјер, калкулант, незналица, издајник, бјегунац од истине и много тога још” (стр. 156). Аутор на овај феномен не гледа једнострано, већ у њему поред негативних карактеристика има и позитиван став. Колико год он гледа у шутњи прољежиште за болесне, разочаране, за лагодно лешкарење, поткупљене, уплашене, с друге стране, он сматра да шутња може представљати и увјет и инкубацијску фазу за стваралачка дјела у знаности, филозофији и умјетности, иако код њега превладава став, да није морално шутјети, ако треба говорити, јасно заузимати ставове, преузимати задатке и одговорности.

Трећи дио ове монографске студије носи наслов: *Шутња у правној сфери*. Ова тематика имаде четири пододјелка. Први пододјелак односи се на неке посебне облике шутње у правној сфери: а) Шутња у међу-

народном јавном праву, б) Шутња администрације, ц) Шутња администрације и судски правни поступак, д) Шутња у судском парничном поступку и е) Шутња у облигационом праву. Други пододјелак односи се на шутњу кроз повијест кривичног поступка, међу којим материјалом посебице „стрше” случајеви *немогућности* шутње у кривичном поступку старог Египта, затим у средњевјековном инквизиционом кривичном поступку као и тијekom истраге коју је проводио Гестапо. Заједничко је свим тим поступцима било то, да би се дошло до признања окривљеника (као „краљице доказа”) примјењивали су се најразличитији облици тортуре. Затим је обрађена проблематика шутње у кривичном поступку Југославије сувремене епохе. Шутњу у кривичном поступку аутор дефинира као „пассивитет субјеката *sui generis*” (стр. 231). Иако према нашем праву *окривљеник* има „право на шутњу”, међутим, таково његово понашање лако му се враћа као бумеранг у смислу сумње процесних органа, да шуту само због тога што има жељу да закомплицира кривични поступак који се против њега води, иако против њега постоје неки јачи или слабији докази. Но, не ради се само о окривљенику, већ се догађа да и *свједок* шуту умјесто да говори истину у томе поступку. Слична је ситуација с *вјештаком*, док је случај код бранитеља јасан, будући да се он не смије испитивати о ономе што му је окривљеник као својем бранитељу повјерио (чл. 226. точ. 2), осим ако то изричито окривљеник захтијева. У подтеми: Шутња у нормама Кривичног закона СФРЈ презентирани су појавни облици шутње и непријатељске пропаганде, шутње и одавање државне тајне, шутње и шпијунаже, шутње и клевете, примања и давања мита итд. Углавном, постоје двије категорије материјалноправних кривичних норми. Једне *налажу* шутњу због тога, јер би објелодањивање одређених података могло негативно штетити интересима друштва и сигурности земље, док код неких других (давање лажног исказа) актер кривичног поступка не само да не смије шутјети, већ не смије нити *прешућивати* битне и важне чињенице о неком кривичном дјелу, ка-

кав случај постоји и код кривичног дјела давања и примања мита. Савим је то у складу са спознајом, да кривични поступак није и не може бити позоришта ћутолога, већ мјесто за активност актера тог поступка, у којему сваки од њих има своја процесна права и обавезе.

Четврти дио студије говори о мотивима шутње окривљеног у кривичном поступку. Шутња окривљеника у кривичном поступку увјетована је многобројним факторима међу које свакако спада убројити: социолошке, психолошке, моралне и културне. Он својом шутњом у томе поступку манифестира само један облик озакоњеног права на његову одбрану, која је једна од основних функција кривичног поступка, у чији шири контекст спада и тзв. „право на шутњу“. Окривљеник има врло многобројне мотиве да ускрати право на активну одбрану. То може бити његова тактика одбране, страх или стид од откривања његове интиме, затим чување истине о почињеном кривичном дјелу, сугестије бранитеља да не жури с исказивањем и давањем активне одбране, то може бити резултат његовог пркоса органима кривичног поступка, тежња да сачува саучеснике у кривичном дјелу као и то да се органи кривичног поступка наведу на погрешан пут приликом утврђивања чињеница.

Пети дио књиге носи наслов: *Мотиви шутње свједока у кривичном поступку*. „Ништа чуо, ништа видио!“ честа је поштапаница појединих свједока као актера кривичног поступка. Мотиви шутње свједока у кривичном поступку многобројни су а од којих овдје издвајамо илустрације ради само неке: мотив родбинске везе, постизања користи, избјегавања последица од којих је освета на првом мјесту, сажалење према окривљенику, негативна солидарност, обавезност чувања тајне, мотив фамилијарности, задана „часна ријеч“, осјећај стида и слично.

Последице (наравно негативне) шутње свједока од далекосежног су значаја, будући да шутња представља главну сметњу изналажења и утврђивања одлучних чињеница од којих овиси и правилна примјена материјалног кривичног права. За разлику од окривљеника који има „право на шутњу“ у највећем броју

случајева то не важи никако за свједока, јер због шутње или због прешћивања одлучних чињеница може бити позван на кривичну одговорност, а због неодазива на позив суда, према њему се могу примјенити и одређене мјере процесне принуде као што је изрицање новчане казне или пак мјера притвора. „Шутња ове врсте, која не само да је протузаконита и морално неумјесна, препознатљива је као подкултурни чин и манифестација супротна самоуправном демократском комуницирању у официјелним односима између грађана и државне власти“ (стр. 285).

У екскурсу о шутњи аутор есенцијално сумаира резултате својих опсежних студија шутње, нарочито се трудећи да објасни вишеслојност шутње, која може бити снагом али и слабошћу, у овисности од тренутка, проблема и прилика у којима се манифестира, као појавни облик човјековог понашања. При томе веома важну улогу играју мотиви шутње као и циљеви који се њоме желе постићи.

У књизи се врло коректно цитира у око 800 фуснота кориштена литература од око 300 библиографских јединица које су на крају презентирани абecedним редоследом аутора тих јединица.

III

Унаточ великој акрибији коју је аутор исполио у овоме својем вриједном дјелу, поткрало се и пар недостатака, о којима би по нашем мишљењу требало водити рачуна приликом евентуално поновљеног издања. У оквиру једне подтеме: Гдје почиње шутња престају дијалог и полемика (стр. 41—44) аутор поред осталог на једном мјесту износи ове констатације: „Ако се ради о дискусији на јавним симпозијима, онда је проблем у томе што је организатор наметнуо тему унапријед. Обично неколико учесника симпозија ишчитају своје реферате и кореферате, након чега слиједи дискусија у којој малобројни дискусанти (јер већина учесника шуте), најчешће не кажу оно што би се од њих могло очекивати, јер прешћују оно што доиста мисле. Овдје је карактеристично да највећи

број учесника симпозија остаје пасиван и заогрће своје присуство „мудром“ шутњом (стр. 42). Наиме, сматрамо прво, да нити на једном симпозију објективно је немогуће да сви судионици узму ријеч у дискусији обзиром на значајну бројност судионика, затим већина судионика није психолошки вична да изађе за говорницу испред многобројне публике (фактор треме!) и најзад наведене констатације аутора никако се не могу односити на стручне скупове Удружења за кривично право и криминологију Хрватске, те Савеза удружења за кривично право и криминологију Југославије, на чијим скуповима унутраг десетак година долази и до како оштрих дијалога и полемика.

Затим, кад аутор говори о пријени тортуре од стране Гестапоа и НКВД-а, иза стране 191. требао је као савјестан писац без икаквог увијања и страха обрадити све звјерске методе које су се и у нас примјењивале тијеком тзв. „дахауских процеса“ у СР Словенији (Торкар, Игор: *Умирање на рате*, I и II том, Загреб, 1985, изд. „Глобус“), као и према многим осумњиченима за симпатизирање с ИНФОРМБИРО-ом (Марковић, Драган: *Истина о Голлом отоку*, Београд, 1987, „Народна књига“, Београд и „Партизанска књига“ Љубљана). У недостатку те врсти штива књига аутора остаје недоречена у том погледу.

Кад писац говори на тему шутње и непријатељске пропаганде (стр. 234) он тврди да судска пракса посљедњих година показује пораст овог кривичног дјела, али и пораст и строгост кривичних санкција, што би свакако требало прецизирати, будући да се ова констатација односи само на подручје САП Косова, док рецимо на подручју СР Хрватске унутраг десет година постоји тренд пада а не успона кривичних дјела непријатељске пропаганде.

У књизи имаде мноштво страних ријечи које просјечни читатељ може превести уз помоћ рјечника страних ријечи, међутим, кад се ради о латинским изрекама у свега на пет мјеста (стр. 161, 199, 258, 269 и 302) те изреке су преведене било у оквиру основног текста или пак у фусноти, међутим, за огромну већину читатеља (међу њима и писац

овог осврта) тешко је превести већину непреведених латинских изрека (стр. 36, 78, 140, 148, 167, 169, 176, 185, 186, 189, 195, 197, 203, 229, 234, 236, 251, 254, 256, 294, 311 и 320) будући да се њихови пријеводи не налазе чак нити у неким издањима рјечника латинских правних изрека.

Не кривњом аутора поткрало се и неколико тискарских погрешака које би требало у наредном издању коригирати. Типичне су ознаке одређених година, које могу довести у заблуду млађе читатеље. *In concreto*: на стр. 35. за годину убојства Кирова наводи се 1954. умјесто 1934. година; на стр. 71. за годину државног удара у Шпанолској наводи се 1948. умјесто 1938. година; и на стр. 318. за годину „тајног реферата“ Хрушчова наводи се година 1966. умјесто 1956.

Кад се ради о цитирању материјалноправних одредаба републичких односно покрајинских кривичних закона, за базни текст се узима Кривични закон СР Србије, а како 90% хрватских правника не располаже с текстовима кривичних закона других република и покрајина, проблем је при изналажењу одређене норме. Било би пожељно да се уз базни текст дословно цитирају и сви чланови других кривичних закона наших социјалистичких република и аутономних покрајина.

IV

Иако је ова студија знанствено утемељена, она ипак није лишена нити многобројних елемената литерарног штива. Због разноликости аспеката који су обрађени о феномену шутње, књига је намијењена широком аудиторију читатеља: социолозима, политолозима, политичарима, новинарима, психолозима, психијатрима, школама, правницима (одвјетницима, сучима, тужитељима, те правницима у привреди), радницима органа унутрашњих послова, вјерницима (због третмана феномена шутње у области религије), као и свим онима који се желе упознати и обогатити сазнањима из ове изузетно широке области људског и друштвеног понашања.

Др Ивица КРАМАРИЋ

ГРАБАНСКО ПРАВО

СТАМБЕНО ПРАВО

Стицање станарског права

(Чл. 11. и 47. Закона о стамбеним односима — „Сл. лист САПВ”, бр. 12/82)

Уговор о коришћењу стана није конститутиван елемент за стицање станарског права, јер се њиме регулишу само односи између СИЗ-а за становање и носиоца станарског права, а не закључују се између даваоца стана на коришћење и носиоца станарског права.

Из образложења:

„Будући да се тужени у спорни стан законито уселио на основу решења о давању стана на коришћење, то је стекао станарско право у складу са одредбама члана 11. Закона о стамбеним односима. Стога није основана тврдња тужиле да тужени користи стан без основа, јер да није закључио уговор о коришћењу стана. По мишљењу ревијског суда, међутим, уговор о коришћењу стана није конститутиван елемент за стицање станарског права, јер се њиме регулишу само односи између СИЗ-а за становање и носиоца станарског права, а не закључује се између даваоца стана на коришћење и носиоца станарског права. Тужени је, дакле, стекао станарско право на спорном стану које му право може престати само у закону предвиђеним случајевима (губитком или отказом). Како тужила у конкретном случају нема статуса даваоца стана на коришћење, то

није ни овлаштена да тражи престанак станарског права туженог. Из досад изложеног надаље следи да није основано ни позивање тужиле на одредбе члана 47. Закона о стамбеним односима, јер није у питању усељење туженог у спорни стан супротно одредбама Закона о стамбеним односима.”

(Пресуда Врховног суда Војводине Рев. 403/87 од 27. V 1987)

Станови у својини грабана и станарско право

(Чл. 9, чл. 17. ст. 2. и чл. 87. Закона о стамбеним односима — „Сл. лист САПВ”, бр. 12/82)

После ступања на снагу Закона о стамбеним односима 26. XI 1974. на становима у својини грабана не може се стећи не само станарско право, већ ни својство члана породичног домаћинства у смислу члана 9. Закона о стамбеним односима који би у смислу члана 17. став 2. истог Закона, таквим лицима давало право да наставе коришћење стана и кад носилац станарског права трајно престане да користи стан.

Из образложења:

„Према подацима у списима и утврђењу нижестепених судова тужила је власница спорног стана. У овоме стану до своје смрти — 10. јануара 1982. године — као носилац станарског права становала је сада пок. Б. М., тетка по оцу туженог Д. Тужени су се у овај стан уселили септембра месеца 1978. године. Они су становали у овоме стану за живота пок. Б., а наставили су да овај

стан користе и после њене смрти. На дан 14. јула 1982. године тужени Д. је са СИЗ-ом становања града Новог Сада закључио и уговор о коришћењу стана.

Како је тужила власник овог стана, те како је уговор закључен без њеног знања и одобрења, а посебно како је уговор закључен после 26. новембра 1978. године, овај уговор тужилу не обавезује, те тужени нису могли стећи право коришћења овог стана, на основу овог уговора.

Сем тога, овај суд прихвата право схватање другостепеног суда да се после 26. новембра 1974. године, као дана ступања на снагу Закона о стамбеним односима, који је са извесним изменама и допунама и сада на снази, на становима у својини грађана не може стећи, не само станарско право, већ ни својство члана породичног домаћинства у смислу члана 9. цитираног закона, које би у смислу члана 17. став 12. истог закона таквим лицима давало право да наставе коришћење стана и кад носилац станарског права трајно престане да користи стан. И по мишљењу овог суда, оправдано је овакво тумачење закона, јер у противном би се, упркос законској одредби да се станарско право стиче само на становима у друштвеној својини, ово право практично неограничено могло стицати и на становима у својини грађана. Тиме се, разуме се, не дира у права самих носилаца станарског права, која су ови на таквим становима раније стекли, као ни у права чланова породичног домаћинства таквог носиоца станарског права, који су то постали пре 26. новембра 1974. године (члан 87. Закона о стамбеним односима)."

(Пресуда Врховног суда Војводине Рев. 747/87 од 23. IX 1987)

Парнични поступак

Одбацивање жалбе као недопуштене (Чл. 358. ст. 3. ЗПП)

Нема правног интереса за подношење жалбе странка која је у цјелости успела у парници, али је незадовољна образложењем пресуде.

Из образложења:

Правилно је другостепени суд одбацио жалбу као недопуштену (чл. 358. ст. 3. ЗПП), јер против пресуде којом је одбијен тужбени захтјев, туженица није овлаштена (због недостатка правног интереса) улагати жалбу. Наиме, како својство правоћности стјече само изрека пресуде — да се предметни брак не поништава (коју ревидентица не побија), а не и њезино образложење (да се ради о непостојећем браку), то она не може улагати жалбу због разлога наведених у образложењу, нити другостепени суд може поводом њезине жалбе испитивати разлоге о чињеничном стању и о правној основи на темељу које је одлучено. Околност да се правно схватање образложења предметне одлуке рефлектира на друга њезина права (мировина), у овом предмету је без важности и њезину жалбу не чини недопуштеном.

(Одлука Врховног суда Хрватске бр. Рев. 1153/86 од 30. 07. 1986)

Дозвољеност ревизије код супарничарства (Чл. 382. ст. 2. и 3. ЗПП)

У погледу дозвољености ревизије код супарничарства, када се не ради о јединственом супарничарству, меродавна је вредност предмета спора за сваког супарничара, а не укупан збир вредности предмета спора у тој парници.

Из образложења:

На основу чл. 382. ст. 2. и 3. Закона о парничном поступку, против правоснажне пресуде донете у другом степену странке могу да изјаве ревизију ако вредност предмета спора добијеног дела правоснажне пресуде прелази 50 хиљада динара.

У овом случају, из списка предмета спора види се да је сваки туженик задужен да плати износ чија висина не прелази педесет хиљада динара иако укупан збир свих тужбених захтева износи двестаосамнаест хиљада динара. Полазећи од тога да је сваки од тужених самостална странка и да његове радње или препуштања не користе ни-

ти штете другим туженима (супарничари — чл. 200. ЗПП) у односу на дозвољеност ревизије меродавна је вредност предмета спора за сваког туженог, која у овом случају не прелази 50.000,— динара. Због тога се изјављена ревизија тужених одбацује као недозвољена.

(Решење Врховног суда Македоније бр. Рев. 1319/86 од 25. 12. 1986)

Облигациони односи

Одговорност за штету

(Чл. 92. и 93. Закона о превозу у друмском саобраћају — Сл. лист СФРЈ бр. 2/74 и чл. 177. и 671. ст. 1. 300)

Превозник у друмском саобраћају одговара и за насталу штету пропаћу робе у саобраћајном удесу.

У превозилачкој делатности под појам „више силе“ не могу се подвести саобраћајни удеси, због саме природе делатности.

Из образложења:

Ревизијски суд налази да су нижестепени судови заступали правилно становиште када су закључили да тужени одговара за штету насталу пропаћу робе предате му на превоз у саобраћајном удесу, без обзира што за саобраћајни удес стоји одговорност трећег лица, а не туженог, јер да превозник у друмском саобраћају за штету на предатој му роби одговара по принципу објективне одговорности, а саобраћајни удес није основ за искључење његове одговорности.

Према утврђењу нижестепених судова тужени је као ауто-превозник дана 29. 03. 1984. године према овлашћењу тужиоца преузео стакло у количини од 1.112,82 м² од РО Индустрија стакла, Панчево које је својим возилом требало да превезе за тужиоца. Истог дана се догодила саобраћајна незгода, а у моменту мимоилажења возила туженог са Н. Н. возилом, које је долазило из супротног смера и које је прешло на његову страну, те да не би дошло

до директног судара тужени је скренуо десно на банку, која је била нижа од коловоза, при чему се возило накренило. Услед ове саобраћајне незгоде дошло је до превртања товарног сандука и лома целокупне преузете количине стакла у вредности од 311.871,— динара, у ком износу је тужиоцу и проузрокована штета. Тужени је закључио са Заједницом осигурања „Триглав“ — заједницом подручја Београд, умешача у овом спору, уговор о осигурању превозничке делатности у друмском саобраћају за штете у домаћем превозу.

Код таквог стања ствари, и по мишљењу ревизијског суда, тужени као превозник у друмском саобраћају одговара тужиоцу за штету насталу пропаћу робе предате му на превоз у саобраћајном удесу, иако би према сведочењу у овом спору и утврђеном чињеничном стању, за саобраћајни удес стајала кривица Н. Н. лица.

Наиме, по становишту ревизијског суда, превозилац ствари у друмском саобраћају одговара за испуњење уговора о превозу, тј. за губитак или оштећење пошљице по принципу објективне одговорности, јер таква његова одговорност извире из посебних прописа (чл. 92. Закона о уговорима о превозу у друмском саобраћају — „Сл. лист СФРЈ“ бр. 2/74). Према тим прописима превозилац одговара за пошљку од тренутка пријема до предаје примаоцу. Он је, дакле, дужан да чува и сачува преузету пошљку, при чему мора да води рачуна о ризицима којима је пошљка у том превозу изложена. Одговорност превозиоца је, дакле, поопштена и од ње се може ослободити само из основа предвиђених посебним прописима, а то су: 1. радња овлашћеног лица, 2. својства пошљице или 3. страни узроци који се нису могли предвидети, ни избећи или отклонити — виша сила (чл. 93. Закона о уговорима о превозу у друмском саобраћају и чл. 671. ст. 1. Закона о облигационим односима). Стога се на превозиоца у друмском саобраћају не могу применити општи прописи о ексклузији (чл. 177. 300). Превозилац се у друмском саобра-

ћају дакле, не може ослободити од одговорности за штету која је настала радњом трећег лица, како умешач у ревизији погрешно тврди. У превозиачкој делатности, под појам „више силе“ не могу се подвести саобраћајни удеси, а због саме природе делатности, јер превозилац

своју делатност врши искључиво у јавном саобраћају, где се саобраћајни удеси могу предвидети, односно то су радње са којима се у превозу мора рачунати.

(Пресуда Врховног суда Војводине у Новом Саду бр. Рев. 703/87 од 26. 08. 1987)

Припремио
Александар Воргих
адвокат у Н. Саду

ПРАВИЛНИК ФОНДА ПОСМРТНИНЕ АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

На основу члана 69. став 1. тачка 11. Статута Адвокатске коморе Војводине, Скупштина Адвокатске коморе Војводине на седници од 26. марта 1988. године, донела је

ПРАВИЛНИК

ФОНДА ПОСМРТНИНЕ АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Члан 1.

У циљу указивања материјалне помоћи породицама умрлих адвоката, бивших чланова Адвокатске коморе Војводине, одлуком Скупштине Адвокатске коморе Војводине од 29. маја 1949. године основан је Фонд посмртнине (у даљем тексту Фонд) као посебан социјално-имовински Фонд.

Члан 2.

Фондом управља Управни одбор Адвокатске коморе Војводине. Из његових средстава ће се исплаћивати само посмртнина на коју имају право чланови породице умрлог адвоката, брачни другови и деца, а уколико њих нема, родитељи и она лица која су сносила трошкове сахране.

Члан 3.

Средства Фонда су:

1. Уписнина која се плаћа приликом уписа у Именик адвоката;
2. Посмртни улози за сваког умрлог адвоката;
3. 5% од износа сваке исплаћене посмртнине;
4. Остатак износа посмртнине који преостаје након исплате стварних трошкова сахране, кад исту исплаћују друга лица а не брачни друг, деца или родитељи;

5. Износ посмртнине, чија исплата није затражена од овлашћених лица у року од 6 месеци, рачунајући од дана смрти адвоката;
6. Добровољни прилози.

Члан 4.

Посмртнина је помоћ чланова Коморе, која износи онолико посмртних улога колико има чланова адвоката уписаних у Фонд посмртнине Адвокатске коморе Војводине, на дан смрти адвоката.

Посмртни улог се уплаћује за сваки поједини смртни случај адвоката, члана Фонда, без обзира да ли ће се посмртнина стварно исплатити било коме од овлашћених лица.

На име трошкова администрације Фонда задржава се у корист Фонда 5% од сваке исплаћене посмртнине.

Члан 5.

Посмртнина се исплаћује у року од 30 дана рачунајући од дана пријема молбе за исплату.

Управни одбор Адвокатске коморе Војводине може одлучити да се посмртнина исплати одмах, ако је према материјалним приликама Фонда то могуће.

Члан 6.

Ако умрли адвокат нема ни брачног друга, ни децу, ни родитеље, посмртнина се исплаћује лицу које је сносило трошкове сахране, али само до износа стварних трошкова сахране који не могу прећи износ посмртнине.

Лице које је обавило сахрану дужно је исплату трошкова сахране затражити од Управног одбора Коморе у року од 6 месеци, рачунајући од дана смрти адвоката, молбом којом се прикључују уредни рачуни као доказ да је то лице заиста сносило трошкове сахране.

Ако је у овом случају у питању и исплата трошкова лечења који су учињени непосредно пред смрт, Управни одбор може одлучити да исплати и ове трошкове до износа пуне посмртнине, уколико се исти не могу исплатити из имовине умрлог адвоката. Ову околност Управни одбор слободно цени на основу поднетих доказа.

Члан 7.

Уколико у року од 6 месеци рачунајући од дана смрти адвоката нико од овлашћених лица не буде затражио од Управног одбора исплату посмртнине, цео износ посмртнине уноси се у корист Фонда.

Члан 8.

Адвокати приликом уписа у Именик адвоката ове Коморе уплаћују одмах при упису уписнину и три посмртна улога.

Посмртне улоге уплаћују адвокати за сваки смртни случај у року од 15 дана од позива Управног одбора (рачуноводства Коморе), с тим

што им се одобравају посмртни улози плаћени приликом уписа у Именик адвоката.

Висину уписнине и посмртног улога из члана 3. став 1. тачка 1. и 2. овог Правилника одређује Управни одбор.

Члан 9.

Неплаћање уписнине или посмртног улога је повреда дужности и угледа адвокатуре (дисциплинска неуредност), а у поновљеном случају је тежа повреда дужности и угледа адвокатуре (дисциплински преступ).

Члан 10.

Плаћања посмртнине и појединих посмртних улога нико не може бити ослобођен.

Члан 11.

Право на посмртнину стиче се само после смрти адвоката који је на дан смрти био уписан у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине, или који је задржао чланство у Фонду посмртнине и после пензионисања.

Управни одбор (рачуноводство) Коморе дужан је препорученим писмом опоменути на плаћање посмртних улога сваког адвоката чим не плати три посмртна улога.

Ако адвокат и после опомене Управног одбора (рачуноводства) Коморе не измири своје обавезе према Фонду, Управни одбор може покренути дисциплински поступак и предложити брисање таквог адвоката из чланства Фонда.

Члан 12.

Ако адвокат тражи брисање из Именика адвоката Адвокатске коморе због физичке или здравствене неспособности за вршење адвокатуре, утврђене лекарским прегледом, или због одласка у пензију, може при тражењу брисања захтевати да му се и после брисања призна право на посмртнину, уз обавезно плаћање будућих посмртних улога. На ово тражење имају право само они адвокати који су у чланству Коморе провели најмање 5 година као адвокати.

Одлуку о овоме доноси Управни одбор при доношењу решења о брисању из Именика адвоката Коморе.

Адвокат брисан из Именика адвоката било из ког разлога, уколико није задржао право чланства у Посмртном фонду, губи право на повраћај уплаћених износа посмртнине.

Члан 13.

У случају неспоразума међу заинтересованима о томе коме ће се исплатити посмртнина, одлучиваће Управни одбор по слободној оцени заснованој на утврђеним чињеницама и начелу правичности. Изузетно, у сложеним случајевима, Управни одбор може упутити заинтересоване на редован спор. Против ове одлуке Управног одбора нема места жалби.

Члан 14.

Ако после смрти члана Коморе остане брачни друг са незбринутим децом из ранијих бракова умрлог адвоката, онда брачни друг дели посмртнину са овом децом, сразмерно броју незбринуте деце, пошто претходно буду исплаћени трошкови сахране.

Члан 15.

Управни одбор не може донети одлуку о исплати посмртнине без захтева овлашћених лица из члана 2. овог Правилника.

Члан 16.

Средства Фонда се воде на посебном конту жиро-рачуна Адвокатске коморе Војводине.

Члан 17.

Управни одбор дужан је да за сваку календарску годину састави годишњи извештај о стању средстава Фонда и поднесе га Скупштини Коморе на преглед и одобрење.

Члан 18.

Исплата посмртнине из овог Фонда врши се независно од исплате каквог другог осигурања умрлог адвоката.

Члан 19.

Овај Правилник је донет на редовној годишњој Скупштини Адвокатске коморе Војводине, која је одржана 26. марта 1988. године у Новом Саду, а ступа на снагу даном усвајања на редовној годишњој Скупштини.

ПРЕДСЕДНИК
Управног одбора
Боривој Јекић

ОДЛУКА О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА СТАТУТА АКВ

На основу чл. 47. став 4. Закона о адвокатури и служби правне помоћи („Сл. лист САПВ” бр. 18/76 и бр. 4/87) и чл. 69. став 1. тачка 3. Статута Адвокатске коморе Војводине, Скупштина Адвокатске коморе Војводине у Новом Саду 26. марта 1988. године, донела је

ОДЛУКУ

О ИЗМЕНАМА И ДОПУНАМА СТАТУТА АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Члан 1.

У члану 59. став. 1. тачка 10. се брише.

Члан 2.

У чл. 108. бројеви „од 6.000. до 10.000” замењују се бројевима „од 10.000 до 50.000”, и бројеви „од 10.000 до 100.000” замењују се бројевима „од 20.000 до 500.000”.

Члан 3.

У члану 109. бројеви „од 1.000 до 5.000” замењују се бројевима „од 5.000 до 50.000”, и бројеви „од 2.000 до 20.000” замењују се бројевима „од 10.000 до 100.000”.

Члан 4.

Измене и допуне Статута Адвокатске коморе Војводине ступају на снагу даном усвајања на Скупштини Адвокатске коморе 26. 03. 1988. године.

Адвокатска комора Војводине

САОПШТЕЊА

ИЗ ЗАПИСНИКА РЕДОВНЕ ГОДИШЊЕ СКУПШТИНЕ АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Адвокатска комора Војводине одржала је редовну годишњу Скупштину 26. 03. 1988. године у Новом Саду.

Редовна годишња Скупштина је:

1. Одobrila завршни рачун Адвокатске коморе Војводине за 1987. годину.
2. Прихватила извештај Комисије за преглед финансијског пословања за 1987. годину.
3. Донела предрачун прихода и расхода Адвокатске коморе Војводине за 1988. годину.
4. Донела Одлуку о изменама и допунама Статута Адвокатске коморе Војводине.
5. Донела Правилник Фонда посмртнине Адвокатске коморе Војводине.
6. Утврдила иницијативу за Измене и допуне Закона о адвокатури и служби правне помоћи.
7. Донела одлуку о повећању уписнине адвоката на 100.000.— динара, месечне чланарине на 20.000.— динара, уписнине приправника на 30.000.— динара, почев од 01. 04. 1988. године.
8. Прихватила информацију о раду на обележавању 60 година „Гласника“ Адвокатске коморе Војводине.

Адвокатска комора Војводине

XXVIII КОНФЕРЕНЦИЈА АДВОКАТА АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Конференција адвоката одржала је XXVIII седницу 25. 03. 1988. године у Новом Саду. Од 16 Општинских организација адвоката у раду Седнице учествовали су делегати из 8 Општинских организација адвоката. Радом Конференције руководио је Владимир Трухар, адвокат у Сремској Митровици.

Конференција је:

1. Утврдила завршни рачун Адвокатске коморе Војводине за 1987. годину.
2. Утврдила предрачун прихода и расхода Адвокатске коморе Војводине за 1988. годину.
3. Утврдила предлог за измене и допуне Статута Адвокатске коморе Војводине.
4. Утврдила предлог Правилника Фонда посмртнине Адвокатске коморе Војводине.
5. Утврдила предлог за повећање уписнине и чланарине адвоката, почев од 01. 04. 1988. године, и предлог за повећање уписнине адвокатских приправника од 01. 04. 1988. године.

Адвокатска комора Војводине

ИЗ СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА

На седници Управног одбора, одржаној 25. 03. 1988. године, донета су следећа решења:

1. Записник са претходне седнице Управног одбора је једногласно усвојен.

2. Узета је на знање информација Боривоја Јекића, председника УО, о одржавању II конференције адвоката Србије. Као представници Адвокатске коморе Војводине упућени су Миковић Милан, председник Комисије за праћење примене Друштвеног договора, и Рончевић Стеван, председник Комисије за статутарна и нормативна акта.

3. Узета је на знање информација административног секретара о организовању саветовања на тему: „Правни и друштвени проблеми игра на срећу“. Ово саветовање организује Савез удружења правника Војводине, а одржаће се 14. и 15. 04. 1988. године у Новом Саду у Спортском и пословном центру „Војводина“.

4. Узет је на знање извештај Браниславе Ботић-Ракић, благајника УО, о стању новчаних средстава на жиро-рачуну Коморе.

5. Узета је на знање информација Мирослава Здјелара, главног и одговорног уредника „Гласника“, о раду на припремама јубиларног броја „Гласника“. Утврђен је програм прославе обележавања 60 година „Гласника“ Адвокатске коморе Војводине. Пријем за госте и званице приредиће се 3. јуна 1988. године (петак) у 20h, а након тога краћи уметнички програм. Свечана академија ће се одржати 4. јуна 1988. године са почетком у 10h. Том приликом уручио би се орден „Гласнику“ АК Војводине и повеље главним и одговорним уредницима и председницима Издавачког савета „Гласника“. Након тога приредио би се заједнички ручак за све учеснике свечане академије.

6. Утврђен је предлог Правилника Фонда посмртнине Адвокатске коморе Војводине.

7. Утврђен је предлог предрачуна прихода и расхода Адвокатске коморе Војводине за 1988. годину.

8. Утврђен је предлог за повећање уписнине и чланарине адвоката и адвокатских приправника, тако што би почев од 1. 04. 1988. године уписнина за адвокате износила 100.000.—динара, а за адвокатске приправнике 30.000.—динара. Чланарина би се повећала на 20.000.—динара месечно по адвокату почев од 1. 04. 1988. године.

9. Утврђен је предлог измена Статута Адвокатске коморе Војводине, којима се повећавају новчане казне за дисциплинске неуредности и дисциплинске преступе адвоката и адвокатских приправника.

10. Утврђен је предлог иницијативе за измену Закона о адвокатури и служби правне помоћи, а који се састоји у временском ограничењу (две године) уписа у Именик адвоката, судија, јавних тужилаца, правобранилаца и сл. у месту где су обављали функције.

Утврђен је предлог иницијативе за допуну чл. 17. став 2. Закона о адвокатури и служби правне помоћи према којој се Извршно веће Скупштине САПВ обавезује да се у року од 30 дана од дана пријема одлуке о измени Тарифе изјасни о тој одлуци, у противном сматра се да је сагласност дата.

11. Одлучено је да се Матић Милану, адвокату у Алибунару, Којић Славку, адвокату у Панчеву, Херцог Жофији, адвокату у Суботици, Станковић Мирку, адвокату у Белој Цркви и Кордић Бојану, адвокату у Новом Саду, привремено забрани вршење адвокатске делатности све до коначног и потпуног измирења свих дуговања према Комори.

12. На основу чл. 30. став 1. тачке 7. Закона о адвокатури и служби правне помоћи и чл. 85. став 1. тачка 6. Статута АК Војводине одлучено је да се бришу из Именика адвоката Карадић Радивој и Марковић Емил, адвокати у Новом Саду.

13. Решењем број 113/88 уписан је у Именик адвоката АК Војводине у Новом Саду Рапајић Мирко, адвокатски приправник из Новог Сада, са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду, ул. Стражиловска бр. 7, а са даном 25. 03. 1988. године.

14. Решењем број 52/88 уписан је у Именик адвоката АК Војводине у Новом Саду Попов Живојин, дипл. правник из Вршца, са седиштем адвокатске канцеларије у Вршцу, ул. Гаврила Принципа бр. 31, а са даном 1. 04. 1988. године.

15. Решењем број 128/88 узето је на знање да су Рапајић Вера и Рапајић Мирко, адвокати из Новог Сада споразумом од 26. 03. 1988. године основали Удружену (заједничку) адвокатску канцеларију са седиштем у Новом Саду, ул. Стражиловска бр. 7, која ће отпочети са радом 1. 04. 1988. године.

16. Решењем број 117/88 брисана је из Именика адвоката Херцог Жофија, адвокат у Суботици са даном 1. 03. 1988. године због пензионисања.

17. Решењем број 93/88 брисан је из Именика адвоката АК Војводине у Новом Саду Манигодић Миленко, адвокат у Бачком Градишту са даном 1. 03. 1988. године због пресељења седишта своје адвокатске канцеларије на територију Основне адвокатске коморе у Београду.

18. Решењем број 94/88 узето је на знање да је Маргита Орос-Салаг, адвокат из Руског Крстуре, на породичном боловању почев од 1. 03. 1988. године. За привременог заменика одређен је Васиљевић Милан, адвокат из Куле.

19. Решењем број 99/88 уписан је у Именик адвокатских приправника АК Војводине у Новом Саду Мујичић Војкан, дипл. правник из Н. Београда, са адвокатско-приправничком вежбом код Мумин Александра, адвоката у Новом Саду, а са даном 25. 03. 1988. године.

20. Решењем број 108/88 уписан је у Именик адвокатских приправника АК Војводине у Новом Саду Јовановић Бора, дипл. правник из Руме, са адвокатско-приправничком вежбом код Јовановић-Џарил Михајла, адвоката у Руми, а са даном 25. 03. 1988. године.

21. Решењем број 100/88 уписана је у Именик адвокатских приправника АК Војводине у Новом Саду Масловарић Биљана, дипл. правник из Новог Сада, са адвокатско-приправничком вежбом код Сикимић Србана, адвоката у Новом Саду, а са даном 25. 03. 1988. године.

22. Решењем број 112/88 уписан је у Именик адвокатских приправника АК Војводине у Новом Саду Бачић Милан, дипл. правник из Панчева, са адвокатско-приправничком вежбом код Бачић Слободана, адвоката у Панчеву, а са даном давања свечане изјаве.

23. Решењем број 129/88 брисан је из Именика адвокатских приправника АК Војводине у Новом Саду Рапајић Мирко, адвокатски приправник из Новог Сада, са адвокатско-приправничком вежбом код Рапајић Вере, адвоката из Новог Сада, са даном 24. 03. 1988. године, због уписа у Именик адвоката.

24. Решењем број 98/88 брисана је из Именика адвокатских приправника АК Војводине у Новом Саду Венцел Вероника, адвокатски приправник из Зрењанина, са адвокатско-приправничком вежбом код др Јожефа Варадиа, адвоката из Зрењанина, а са даном 29. 02. 1988. године, због истека адвокатско-приправничке вежбе.

Управни одбор

Исторический очерк

Исторический очерк

Исторический очерк

Исторический очерк

Исторический очерк

Исторический очерк

Исторический очерк

Исторический очерк

Исторический очерк

Исторический очерк

Исторический очерк

Исторический очерк

Исторический очерк

Исторический очерк

Исторический очерк

Исторический очерк

Исторический очерк

Издавачки савет

Председник:

Проф. др БРАНКО ПЕТРИЋ
редовни професор Правног факултета у Новом Саду

Проф. др *Тибор Варади*, редовни професор Правног факултета у Новом Саду, проф. др *Славко Царић*, декан Правног факултета у Новом Саду, *Буро Шкрбић*, судија Врховног суда Војводине, *Теодора Влаховић*, секретар Секције за друштвено-политички систем ПК ССРНВ, др *Даринка Недељковић*, покрајински друштвени правобранилац самоуправљања, *Живко Будимчевић*, судија Врховног суда Војводине, *Зијаж Загорчић*, заменик покрајинског јавног тужиоца, *Недељко Јањушевић*, директор Покрајинског завода за јавну управу, др *Светислав Радовановић*, судија Уставног суда Војводине, *Мирослав Здјелар*, адвокат у Новом Саду, др *Никола Воргић*, адвокат у Новом Саду, др *Аурел Лошонц*, адвокат у Суботици, *Сава Савић*, адвокат у Новом Саду, и *Стеван Рончевић*, адвокат у Новом Саду

Уређивачки одбор

Главни и одговорни уредник

Мирослав Здјелар
адвокат у Новом Саду

Др *Александар Маркићевић*, адвокат у Новом Саду, *Слободан Бељански*, адвокат у Новом Саду, *Александар Воргић*, адвокат у Новом Саду, *Миливоје Милић*, адвокат у Срем. Митровици, *Александар Грчки*, адвокат у Молу, *Имре Варади*, адвокат у Зрењанину

Технички уредник

Мирјана Јовановић

Гласник издаје и власник је Адвокатска комора Војводине, 21000 Нови Сад, Змај-Јовина 20/І. Телефон: 29-459. Годишња претплата 24.000.— дин. Претплата за иностранство 40 USA долара. Цена једног броја 2.000.— дин.

Тек рачун 65700-678-2047. Ручкописи се не враћају.

У издавању часописа учествује и Самоуправна интересна заједница за научни рад Војводине

На основу мишљења Покрајинског секретаријата за образовање, науку и културу САНВ бр. 418—18 од 23. маја 1973. године, Гласник је стручна публикација ослобођена основног и пореза на промет.

Штампа РО штампарија „Будућност“, Шумадијска 12, Нови Сад

